

SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ

Sociální procesy a osobnost 2009

Člověk na cestě životem: rizika, výzvy, příležitosti

Marek Blatný, Dalibor Vobořil, Petr Květon, Martin Jelínek,
Veronika Sobotková, Sylvie Kouřilová (ed.)

12. ročník - 16. až 18. září 2009 - spoluřádali: Psychologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i.,
Psychologický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Ústav experimentálnej psychológie SAV
v Bratislavě, Spoločenskovedný ústav SAV v Košicích

Vydavatel: PsÚ AV ČR, v.v.i.

ISBN: 978-80-86174-15-0

Vydáno: Brno 2010

Sborník je recenzovaný a neprošel jazykovou úpravou

Slovenské tango: percepce profilů osobnostních charakteristik Slováků¹⁶

Slovak Tango: Perception of Slovak personality characteristics

Hřebíčková Martina

Psychologický ústav AV ČR, v.v.i.
martina@psu.cas.cz

Kouřilová Sylvie

Psychologický ústav AV ČR, v.v.i.
kourilov@fss.muni.cz

Abstrakt: Studie je věnována zkoumání národního stereotypu Slováků a jeho srovnání se stereotypy Čechů, Němců, Rakušanů a Poláků. Vztahovým rámcem pro popis národních stereotypů byl pětifaktorový model osobnosti. Více než 4136 českých vysokoškoláků ze sedmi univerzit v různých částech ČR a 100 dospělých posuzovalo typického představitele pěti středoevropských zemí na škálách „National Character Survey“ (Terracciano, et al., 2005). Prvním cílem studie bylo zjistit, zda se respondenti z různých částí ČR shodují při posuzování profilu osobnostních vlastností typického Slováka. Výsledky ukazují, že typického Slováka vnímají stejným způsobem vysokoškoláci v různých částech ČR i dospělí. Druhým cílem bylo porovnání osobnostních profilů slovenského auto- (posouzení Slováky) a heterostereotypu (posouzení Čechy). Profil typického Slováka podle českých respondentů (heterostereotyp, data z roku 2009) nekoresponduje s profilem typického Slováka podle slovenských vysokoškoláků (autostereotyp, data jsou převzata ze studie McCrae, et al., 2007). Na závěr srovnáváme profily osobnostních vlastností typických představitelů pěti sledovaných zemí. Profil vlastností typického Slováka koresponduje s profilem typického Poláka, zatímco profil typického Němce koresponduje s profilem typického Rakušana.

Klíčová slova: národní stereotypy, pětifaktorový model osobnosti, typický Slováček

Abstract: The study focuses on national stereotype of Slovaks and its comparison with Czech, German, Austrian and Polish stereotypes. In our research, the five-factor model of personality was used as a framework for describing the national stereotypes. Over 4,136 Czech university students and 100 adults in eight subsamples from different parts of the Czech Republic rated five “typical country representatives” on National Character Survey (NCS, Terracciano et al., 2005). The first goal of our study was to examine whether the profiles of a typical Slovak rated by respondents from different parts of the Czech Republic converge. Results indicated that the typical Slovak is perceived the same way across groups of respondents. The second goal of our study was to compare Slovak auto- (ratings by Slovaks) and heterostereotypes (ratings by Czechs). We found no correspondence between perceptions of a typical Slovak from an ingroup (data from Terracciano, et al., 2005) and outgroup perspective. Our third goal was to compare stereotypical profiles of the five countries’ representatives based on ratings from Czech respondents. We found that the profile of a typical Slovak corresponds with the profile of a typical Pole, while profile of a typical German corresponds with the profile of a typical Austrian.

Keywords: national stereotypes, five-factor model, typical Slovak

Podle klasické definice stereotypy zveličují představy spojené s danou kategorií (Allport, 1954) a lze proto předpokládat, že do jisté míry korespondují s realitou. Výsledky mezinárodního projektu

¹⁶ Výzkum je součástí grantového projektu 406/07/1561 Grantové agentury ČR a souvisí s výzkumným záměrem Psychologického ústavu AV ČR, v.v.i. AV0Z0250504.

Personality Profiles of Cultures (Terracciano et al., 2005) jsou však s touto definicí v rozporu a tak podnítily zájem o podrobnější zkoumání národních stereotypů.

V rámci mezinárodního projektu Personality Profiles of Cultures (Terracciano et al., 2005) posuzovali vysokoškoláci v 49 zemích vlastnosti typického představitele své země. V další fázi projektu vyzvali výzkumníci v jednotlivých zemích dospělé, aby posoudili vlastnosti svých příbuzných, přátel nebo známých. Ze srovnání profilu vlastností typického představitele vlastní země s vlastnostmi reálných osob dané národnosti vyplynulo, že národní stereotypy nekorespondují s posouzením reálných lidí v jednotlivých zemích. V souvislosti s publikováním výsledků mezinárodního projektu se objevila řada ohlasů a také kritických připomínek (Mcgrath, Goldberg, 2006; Kruger, Wright, 2006). Kritici upozorňují, že národní stereotyp byl v jednotlivých zemích odvozen výhradně z posouzení relativně malého počtu vysokoškoláků (počet respondentů se pohyboval od 39 do 351) a zaměřil se pouze na zkoumání národního autostereotypu (posouzení charakteristik typického představitele vlastní země). Lze spekulovat o tom, že spíše příslušníci jiných zemí posoudí národní stereotyp svých sousedů v souladu s posouzením reálných lidí. V rámci výzkumného projektu „Posuzování národních stereotypů v pěti středoevropských zemích“ ověřujeme i tento předpoklad.

V prezentované studii přinášíme výsledky první fáze tohoto výzkumu, realizovaného v České republice za účasti 4138 respondentů z různých částí ČR, kteří posuzovali typického Čecha a typického představitele čtyř sousedních zemí (Slovák, Polák, Němec, Rakušan) za použití National Character Survey z mezinárodní studie. V současné době probíhá druhá fáze výzkumu, v níž pomocí internetového sběru dat posuzují respondenti v Polsku, Německu, Rakousku a na Slovensku typické představitele pěti středoevropských zemí.

Národní stereotyp a osobnostní vlastnosti Slováků

Podle prvorepublikového politika Fishofa (Mahen, 1924) jsou Slováci sebevědomí a vznětliví. Jurovský (1943) se domnívá, že slovenský člověk je citlivý, citově vznětlivý, lehce přechází od jednoho citu k druhému, ale nedá se svými city natrvalo ovládnout. Slováci mají podle Stavěla (1982) sangvinický temperament, jsou vznětliví, šlechetní, přizpůsobiví a dokáží se nadchnout pro nové věci. Výzkumu utváření vzájemného obrazu českých a slovenských vysokoškoláků se věnovali Ferjenčík a Hoskovec (1993). Na škálách sémantického diferenciatu posuzovali studenti sebe samého, typického Čecha a typického Slováka (pro porovnání ještě příslušníky jiných národů). Příslušník vlastního národa je podle slovenských studentů skromnější, důvěřivější, přejícnější, upřímnější, vřelejší, spolehlivější, přátelštější, pracovitější a veselejší než typický Čech podle pražských studentů. Češi posuzovali Slováky jako nezodpovědné a nesebekritické.

V jiném výzkumu Ferjenčík (1995) zjišťoval strukturu reprezentace různých národů slovenskými studenty a identifikoval dimenze prototypů národů. Obraz sebe a Slováka reprezentuje citlivost, kultivovanost, bezpečí, přátelskost, ochota pomáhat a spolupracovat. Hřebíčková (2003) porovnávala údaje z posouzení typického Čecha a typického Slováka na škálách National Character Survey (NSC, Terracciano, et al., 2005) od 73 studentů MU. Zjistila statisticky průkazné odlišnosti ve 12 charakteristikách ze 30 obsažených v NCS (viz tabulka 1). Nejvíce statisticky významných rozdílů bylo zjištěno na škálách reprezentující osobnostní dimenzi *přívětivost*. Čeští studenti vnímali typického Slováka jako důvěřivějšího (P1), upřímnějšího (P2), altruističtějšího (P3) a jemnocitnějšího (P6) ve srovnání s typickým Čechem. Typickému Slovákovu byla přisuzována vyšší míra vřelosti (E1), pozitivních emocí (E6), fantazie (O1), prožívání (O3) a nižší míra úzkostnosti (N1), způsobilosti (S1), pořádkumilovnosti (S2) a rozvážnosti (S6).

Údaje od slovenských vysokoškoláků (N = 47) posuzujících na škálách NCS typického představitele své země byly analyzovány v rámci výše citované studie srovnávající národní stereotypy s vlastnostmi reálných lidí (Terracciano et al., 2005). Podle hodnot T-skórů v pěti dimenzích osobnosti lze porovnat slovenský stereotyp se stereotypy dalších 48 zemí zúčastněných v projektu (viz table S1 Supporting online material, Terracciano et al., 2005). Seřadíme-li 49 zemí

účastnících se tohoto projektu podle skóre v jednotlivých dimenzích pětifaktorového modelu od nejnižších skóre po nejvyšší, získáme představu o stereotypním obrazu Slováků a Čechů. Typickému Slovákovi stejně jako typickému Čechovi je ve srovnání s ostatními zeměmi přisuzována vyšší míra *neuroticismu* (seřadíme-li země podle míry *neuroticismu* od nejnižší po nejvyšší je Slovensko na 39. a ČR na 35. místě z celkových 49). Slovensko patří mezi země, jejíž typický představitel je v míře *extraverze* nevyhraněn (19. místo v pořadí), zatímco typický Čech je vnímán spíše jako *introvertovaný* (12. místo v pořadí). V míře *otevřenosti vůči zkušenosti* patří typický Slovák i Čech spíše ke kulturám s nižší mírou *otevřenosti* (14. místo Slovák, 17. místo Čech). Češi a Slováci se výrazně odlišují v hodnocení míry *přívětivosti* svého typického představitel. Slováci patří mezi kultury, jejíž typický představitel je považován za *přívětivého* (40. místo), kdežto Češi vnímají svého typického představitel jako *nepřívětivého* (5. místo). Typický Slovák i typický Čech jsou v míře *svědomitosti* nevyhranění (Slovák 18. místo, Čech 24. místo).

Prezentovaná studie má tři cíle. Prvním cílem bylo zjistit, zda se respondenti různého věku a z různých částí ČR shodují při posuzování profilu osobnostních vlastností typického Slováka. Druhým cílem bylo porovnat osobnostní profil auto- a heterostereotypu Slováka. Na závěr srovnáváme profily osobnostních vlastností typického představitel pěti středoevropských zemí.

Metoda

Respondenti

Výzkumu se účastnilo 4038 studentů vysokých škol (1206 mužů a 2832 žen) ve věku od 18–88 let ($M = 22,64$, $SD = 4,289$) a 100 dospělých (43 mužů a 57 žen) ve věku 24–82 let, ($M = 40,46$, $SD = 15,061$). Soubor tvořili studenti sedmi vysokých škol z různých částí ČR. V závorce jsou uvedeny zkratky univerzit a počty respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili (UTB 388, MU 68, JCU 322, KU 2558, UJEP 289, UHK 122, SUO 289).

Výzkumný nástroj

Respondenti prováděli posouzení typického Slováka a typických představitelů čtyř středoevropských zemí (Čech, Polák, Němec, Rakušan) podle National Character Survey (NCS, Terraciano, et al., 2005). NCS obsahuje 30 bipolárních škál odpovídajících 30 subškálám NEO osobnostního inventáře (NEO-PI-R, Hřebíčková, 2004). Každou dimenzi pětifaktorového modelu osobnosti (*neuroticismus*, *extraverze*, *otevřenost vůči zkušenosti*, *přívětivost* a *svědomitost*) reprezentuje v NCS šest škál vymezených vždy dvěma až třemi adjektivy nebo slovními spojeními na každém ze dvou pólů. Např. první škála NCS zjišťující úzkostnost – N1 v NEO-PI-R je vymezena adjektivy *úzkostný*, *nervózní*, *dělá si starosti* vs. *uvolněný*, *klidný*, *vyrovnaný*. Přehled škál a subškál NEO-PI-R je uveden v tabulce 1. V závorce jsou uvedeny příklady vymezení škál v NCS. Škály byly z angličtiny přeloženy do češtiny a zpětný překlad byl revidován americkými autory.

Tabulka 1. Škály a subškály NEO-PI-R korespondující se škálami NCS

<p>Neuroticismus N1: úzkostnost (<i>uvolněný vs. úzkostný</i>); N2: hněvivost-hostilita (<i>vyrovnaný vs. popudlivý</i>) N3: depresivnost (<i>spokojený vs. depresivní</i>); N4: rozpačitost (<i>sebejistý vs. nesmělý</i>); N5: impulzivnost (<i>ovládající se vs. impulzivní</i>); N6: zranitelnost (<i>psychicky vyrovnaný vs. zranitelný</i>)</p>
<p>extroverze E1: vřelost (<i>chladný vs. vřelý</i>); E2: družnost (<i>samotářský vs. družný</i>); E3: asertivita (<i>podřizuje se vs. průbojný</i>); E4: aktivnost (<i>pomalý vs. aktivní</i>); E5: vyhledávání vzrušení (<i>vyhýbající se vzrušujícím zážitkům a podnětům vs. má rád dobrodružství</i>); E6: pozitivní emoce (<i>vážný vs. veselý</i>)</p>
<p>Otevřenost vůči zkušenosti O1: fantazie (<i>praktický vs. s bohatou fantazií</i>); O2: estetické prožívání (<i>nezajímající se o umění vs. citlivý k vnímání umění a krásy</i>); O3: prožívání (<i>necitlivý vs. citlivý</i>); O4: novátorské činnosti (<i>upřednostňující zvyk vs. upřednostňující změnu</i>); O5: ideje (<i>s ohraničenými zájmy vs. otevřený přijímat nové myšlenky</i>); O6: hodnoty (<i>lpí na tradici vs. tolerantní přijímat nové myšlenky</i>)</p>
<p>Přívětivost P1: důvěra (<i>podezřivý vs. důvěřivý</i>); P2: upřímnost (<i>lstivý vs. upřímný</i>); P3: altruismus (<i>sobecký vs. štědrý</i>); P4: poddajnost (<i>soutěživý vs. spolupracující</i>); P5: skromnost (<i>domýšlivý vs. skromný</i>); P6: jemnocit (<i>nesoucitný vs. soucitný</i>)</p>
<p>Svědomitost S1: způsobilost (<i>nezpůsobilý vs. výkonný</i>); S2: pořádkumilovnost (<i>nesystematický vs. systematický</i>); S3: zodpovědnost (<i>nespolehlivý vs. svědomitý</i>); S4: cílevědomost (<i>bez cílů a ambicí vs. ctížádostivý</i>); S5: disciplinovanost (<i>váhavý vs. vytrvalý</i>); S6: rozvážnost (<i>neuvážlivý vs. uvážlivý</i>)</p>

Postup výzkumu

Údaje od vysokoškolských studentů byly získány pomocí internetového sběru dat. Studenti byli o probíhající výzkumu informováni na webových stránkách univerzit, popřípadě obdrželi do svých e-mailových schránek výzvu k účasti na výzkumu. Údaje od dospělých byly získány s pomocí studentů psychologie, kteří oslovili své příbuzné, přátele a známé s žádostí o účast na výzkumu národních stereotypů.

Úkolem respondentů bylo posoudit typického představitele pěti středoevropských zemí (Čech, Slovák, Polák, Rakušan, Němec) na škálách NCS. Jednotlivá posouzení byla respondentům prezentována v náhodném pořadí. Vysokoškoláci v internetovém výzkumu nejdříve prováděli posouzení typického Čecha, druhé v pořadí bylo posouzení příslušníka země, která byla v dané oblasti nejbližší (např. studenti UTB ve Zlíně posuzovali po typickém Čechovi typického Slováka), posouzení typických představitelů ostatních třech zemí bylo generováno v náhodném pořadí. Dospělým byla administrována papírová verze metod, v pořadí posouzení typického Čecha, Němce, Rakušana, Poláka, Slováka.

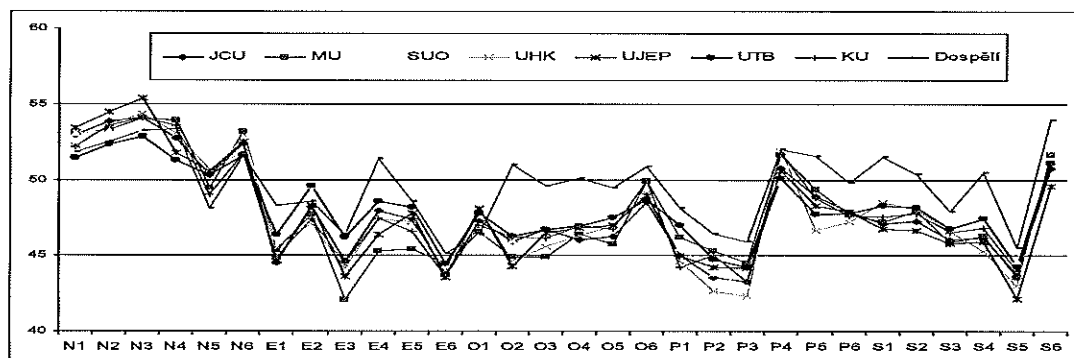
Hrubé skóry získané na 30 škálách NCS byly převedeny na T skóry za použití průměrů a standardních odchylek ze souboru 4170 respondentů z 49 kultur, kteří posuzovali typického představitele své země nebo kultury v rámci mezinárodního projektu "Personality Profiles across Cultures" (Terracciano, et al, 2005; s. 7, Table S2 Supporting Online material for Science).

Výsledky a diskuse

Porovnání profilů osobnostních vlastností typického Slováka v osmi skupinách respondentů

V grafu 1 jsou uvedeny profily osobnostních vlastností posouzení typického Slováka v sedmi souborech studentů vysokých škol z různých částí ČR a souboru dospělých.

Graf 1: Profily osobnostních vlastností typického Slováka podle vysokoškoláků ze sedmi vysokých škol a skupině dospělých

Profily 30 osobnostních vlastností byly porovnány za použití Spearmanovy pořadové korelace. Výsledky jsou uvedeny v tabulce 2. Všechny korelace jsou statisticky průkazné a pohybují se v rozmezí od 0,78 do 1,00. Z výsledků vyplývá, že typického Slováka posuzují obdobně vysokoškoláci z různých částí ČR a jejich posouzení se shoduje i s posouzením dospělých. Na posuzování osobnostních vlastností neměl vliv způsob sběru dat (internetová vs. papírová verze). V dalších analýzách proto pracujeme s profilem osobnostních vlastností odvozeným z posouzení všech českých respondentů.

Tabulka 2: Pořadová korelace profilů uvedených v grafu 1 v osmi skupinách respondentů při posuzování typického Slováka.

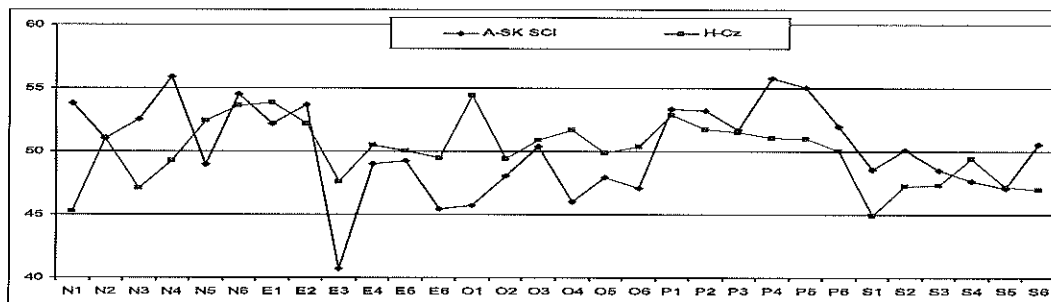
	JCU	MU	SUO	UHK	UJEP	UTB	KU
MU	,91**						
SUO	,91**	,91**					
UHK	,90**	,92**	,85**				
UJEP	,93**	,88**	,89**	,89**			
UTB	,84**	,90**	,89**	,89**	,78**		
KU	,90**	,92**	,85**	1,00**	,89**	,89**	
Dospělí	,81**	,81**	,80**	,79**	,84**	,81**	,79**

** p < .001. Nula před desetinnou čárkou je vynechána.

Porovnání autostereotypu a heterostereotypu typického Slováka

Slovenští vysokoškoláci (N = 47) prováděli posouzení typického Slováka v rámci mezinárodního projektu "Personality Profiles across Cultures" (Terracciano, et al., 2005). Hodnoty T skóre 30 škál NCS byly převzaty z tabulky A1 McCrae et al., 2007. V grafu 2 je uveden profil vlastností typického Slováka založený na posouzení slovenských vysokoškoláků (autostereotyp) a na posouzení českých respondentů (heterostereotyp).

Graf 2. Profil vlastností typického Slováka podle slovenských vysokoškoláků (autostereotyp) a českých respondentů (heterostereotyp)

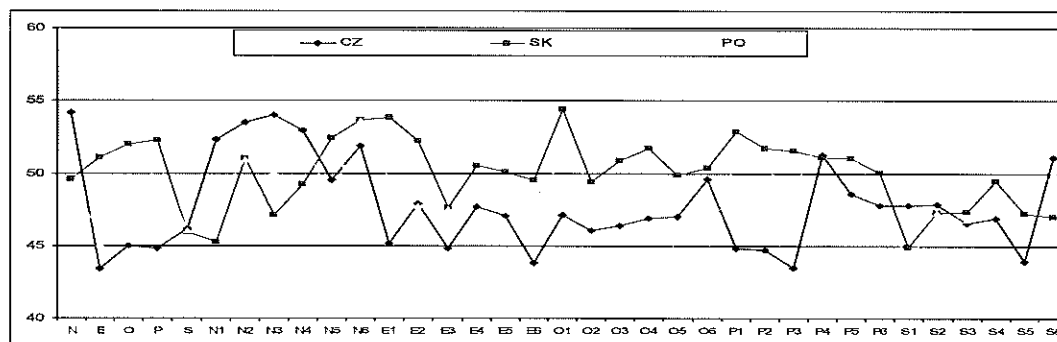
Poznámky: A-SK SCI: autostereotyp Slováka podle údajů publikovaných v Science, H-CZ: heterostereop Slováka podle českých respondentů, data z r. 2009.

Oba profily jsme porovnali za použití Spearmanovy pořadové korelace, která je statisticky neprůkazná (0,20). K ověření shod profilů auto- a heterostereotypu Slováka jsme dále použili vnitrotřídní korelaci, která je rovněž statisticky neprůkazná ICC (0,18). Autostereotyp se neshoduje s heterostereotypem profilu osobnostních vlastností typického Slováka. Nejvýraznější rozdíly jsme zaznamenali v úzkostnosti (N1), rozpačitosti (N4), poddajnosti (P4) a skromnosti (P5), kde slovenští vysokoškoláci přisuzovali typickému představili své země vyšší míru těchto vlastností; v asertivitě (E3) a fantazii (O1) naopak přisuzovali typickému Slovákovi nižší míru ve srovnání s posouzením českých respondentů.

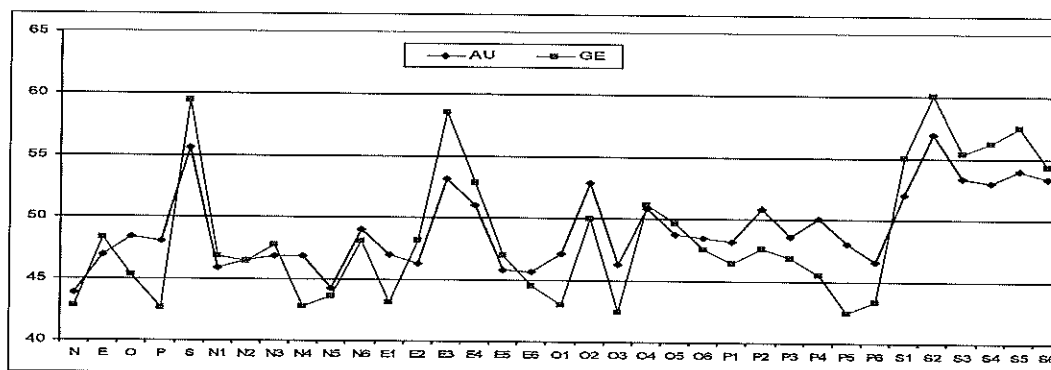
Porovnání profilů typických představitelů pěti středoevropských zemí

V grafu 3 a 4 jsou uvedeny profily pěti dimenzí osobnosti a dále 30 vlastností osobnosti v zemích mluvících slovanskými a germánskými jazyky. V případě posouzení typického Čecha se jedná o autostereotyp, v ostatních případech heterostereotypy (odvozené z posouzení českých respondentů).

Graf 3. Profil osobnostních vlastností typického Čecha (autostereotyp), typického Slováka a Poláka (heterostereotypy)

Graf 4. Profil osobnostních vlastností typického Němce a Rakušana (heterostereotypy)

Profily osobnostních vlastností uvedené v grafu 3 a 4 jsme porovnali na základě Spearmanových pořadových korelací, které uvádíme v tabulce 3.

Tabulka 3. Pořadové korelace profilů typických představitelů pěti středoevropských zemí

	AU	GE	SK	PO
CZ	,28	,15	,19	,32
AU		,76**	,34*	,18
GE			,52**	,52**
SK				,39*

* $p < .01$ ** $p < .001$. Nuly před desetinnou čárkou jsou vynechány.

Nejvyšší hodnota korelace byla zaznamenána mezi profilem typického Němce a Rakušana (0,76). Profil osobnostních vlastností typického Slováka koresponduje s profilem typického Poláka (0,39).

Prokázali jsme, že Slováci jsou vnímání konzistentně v různých částech ČR a obdobně je vnímají jak studenti tak i dospělí (korelace profilů 30 osobnostních vlastností v osmi skupinách respondentů se pohybují v rozmezí od 0,78 do 1,00). V roce 2002, kdy probíhal sběr dat pro mezinárodní studii Personality Profiles across Cultures jsme výzkum v ČR a SR rozšířili a přidali posuzování typického Slováka v ČR a typického Čecha v SR. Porovnáním heterostereotypu Slováka z roku 2002 a z roku 2009 můžeme ověřit, zda je percepce Slováků Čechy stabilní v čase. Korelace profilu z roku 2002, kdy 71 studentů MU posuzovalo typického Slováka na škálách NCS s profilem odvozeným z nových dat z roku 2009 naznačuje, že percepce Slováků se v čase příliš nemění (vnitrotřídní korelace ICC $r = 0,70$, $p < 0,001$). Na rozdíl od prezentované studie nezaznamenal Ferjenčík (2006) stejné vnímání příslušníků různých národů po uplynutí 10 let. Porovnával sémantické obrazy typických Slováků, Čechů, Poláků, Němců a Maďarů v roce 1994 a v roce 2004. Konstatoval, že došlo k výraznějším posunům. Sémantické obrazy z roku 2004 představují pozitivnější a méně etnocentrický pohled na jiné národy než tomu bylo v roce 1994.

Triandis (1997) předpokládá, že auto- a heterostereotypy spolu korespondují stejně jako spolu koresponduje sebeuposouzení s posouzením jiných, kteří posuzovaného dobře znají. Tento předpoklad se nám nepodařilo jednoznačně potvrdit. Autostereotyp typického Slováka podle dat z roku 2002 (Terraciano, et al., 2005) nekoresponduje s heterostereotypem Slováka podle českých respondentů (vnitrotřídní korelace ICC je statisticky neprůkazná $r = 0,20$). Porovnáme-li však autostereotyp Slováka s heterostereotypem Slováka z roku 2002 zaznamenané statisticky průkaznou korelací ($r = 0,54$, $p < 0,001$). Jednoznačnější závěry o korespondenci auto- a

heterostereotypu mohou přinést teprve výsledky výzkumů probíhajících v současnosti v sousedících zemích, kdy budeme moci porovnat aktuálně zjištěný auto- a heterostereotyp.

Vzhledem k dlouhodobému soužití Čechů a Slováků v jednom státě jsme předpokládaly, že profil vlastností typického Slováka se bude nejvíce přibližovat profilu vlastností typického Čecha. Podle českých respondentů se však typický Slováček strukturou osobnostních vlastností blíží spíše typickému Polákovi ($r = 0,39$, $p < 0,01$). Češi vidí typické představitele tří zemí mluvících slovanskými jazyky jako neurotičtější a méně svědomité ve srovnání s typickými představiteli ve dvou sledovaných německy mluvících zemích. Typickému Slováčkovi přisuzují Češi nejvyšší míru přívětivosti, extraverte a otevřenosti vůči zkušenosti.

Literatura

- Allport, G.W. (1954): The nature of prejudice. Reading, Mass, Addison-Wesley.
- Ferjenčík, J. (2006): Sémantické obrazy seba a typických příslušníků vybraných národů u slovenských vysokoškoláků: porovnanie v odstupe desiatich rokov. *Československá psychologie*, 50, 1, 50-63.
- Ferjenčík, J. (1995): Struktura percipovania národov slovenskými vysokoškolákmi. *Československá psychologie*, 39, 3, 193-202.
- Ferjenčík, J., Hoskovec, J. (1993): K vzťahom medzi Čechmi a Slovákmi: sémantické obrazy u vysokoškolských studentů. In: Kováč, D., Kováliková, V. (Eds.), *Zakladajúce osobnosti, peripetie a ponaučenia z novodobého vývoja na Slovensku*, Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 82-87.
- Hřebíčková, M. (2003): Posuzování osobnostních charakteristik Slováků českými vysokoškoláky. In: Svoboda, M., Humpolíček, P., Humpolíčková, J. (Eds.), *Sociální procesy a osobnost 2003*. Brno, Psychologický ústav FF MU Brno, 123-128. Vyšlo na CD.
- Hřebíčková, M. (2004): NEO osobnostní inventář podle NEO-PI-R P.T. Costy a R.R. McCrae. Praha, Testcentrum.
- Jurovský, A. (1943). Slovenská národná povaha. In *Slovenská vlastiveda II. diel*. Bratislava, Slovenská akadémia vied a umení.
- Krueger, J.I. (2006): How to measure national stereotypes? *Science*, 311, 777-777.
- Mcgrath, R.E., Goldberg, L.R. (2006): How to measure national stereotypes? *Science*, 311, 776-777.
- Mahen, J. (1924). *Kniha o českém charakteru. Vyškov na Moravě*: František Obzina.
- McCrae, R.R., Terracciano, A., Realo, A., Allik, J. (2007): Climatic warmth and national wealth: Some culture-level determinant of national character stereotypes. *European Journal of Personality* 21, 8, 953-976.
- Stavěl, J. (1982): *Autobiografické texty*. Praha, Academia.
- Terracciano, A., Abdel-Khalek, A. M., Ádám, N., Adamovová, L., Ahn, C. -k., Ahn, H. -n., Alansari, B. M., Alcalay, L., Allik, J., Angleitner, A., Avia, M. D., Ayearst, L. E., Barbaranelli, C., Beer, A., Borg-Cunnen, M. A., Bratko, D., Brunner-Sciarrá, M., Budzinski, L., Camart, N., Dahourou, D., De Fruyt, F., de Lima, M. P., del Pilar, G. E. H., Diener, E., Falzon, R., Fernando, K., Ficková, E., Fischer, R., Flores-Mendoza, C., Ghayur, M. A., Gülgöz, S., Hagberg, B., Halberstadt, J., Halim, M. S., Hřebíčková, M., Humrichouse, J., Jensen, H. H., Jocić, D. D., Jónsson, F. H., Khoury, B., Klinkosz, W., Knežević, G., Lauri, M. A., Leibovich, N., Martin, T. A., Marušić, I., Mastor, K. A., Matsumoto, D., McRorie, M., Meshcheriakov, B., Mortensen, E. L., Munyae, M., Nagy, J., Nakazato, K., Nansubuga, F., Oishi, S., Ojedokun, A. O., Ostendorf, F., Paulhus, D. L., Pelevin, S., Petot, J. -M., Podobnik, N., Porrata, J. L., Pramila, V. S., Prentice, G., Realo, A., Reategui, N., Rolland, J. -P., Rossier, J., Ruch, W., Rus, V. S., Sánchez-Bernardos, M. L., Schmidt, V., Scicula-Calleja, S., Sekowski, A., Shakespeare-Finch, J., Shimonaka, Y., Simonetti, F., Sineshaw, T., Siuta, J., Smith, P. B., Trapnell, P. D., Trobst, K. K., Wang, L., Yik, M., Zupancic, A., McCrae, R. (2005): National character does not reflexy mean personality trait levels in 49 cultures. *Science*, 310, 96-100.
- Triandis, H.C. (1997): Cross-cultural perspective on personality. In: Hogan, R., Johnson, J. Briggs, S. (Eds.), *Handbook of personality psychology*, San Diego, Academic Press, 439-464.